

RAPPORT PROJEKT KRETA

EN STUDIERESA TILL KRETA

SEPTEMBER 2003

STOCKHOLMS ÄLDRE- OCH HANDIKAPPJOUR

TRYGGHETSJOUREN

Nio anställda vid Stockholms äldre- och handikappjour/Trygghetsjouren har gjort en studieresa till Kreta. Tolk och anordnare av studiebesök var Eva Kalathaki som ursprungligen kommer från Kreta och är anställd på Trygghetsjouren.

Gruppen har fått uppleva ett annat lands omsorg vad gäller äldre- och funktionshindrade, men också haft ett givande kulturutbyte.

Deltagare: Eva Kalathaki, Jane Johnsson, Carin Solberg, Gun Forslund, Anneli Lennartsson, Maria Nylander, Ylva Johansson, Elisabeth Styffe och Karin Johansson.

Studiebesök gjordes på socialkontoret i Heraklion, en dagverksamhet för funktionshindrade barn, ett äldrecentrum i staden Archanes samt två institutioner för äldre- och funktionshindrade vuxna.

Besök gjordes också i ett nunnekloster söder om Heraklion samt på palatset i Knossos.

Fredag 03-09-19

Studiebesök på Heraklions socialkontor

Chefen för socialkontoret: Katerina N hälsar oss välkomna och presenterar sina underställda, en manlig psykolog och två kvinnliga socialsekreterare. Eva Kalathaki tolkar. Vi hälsas välkomna och man uttrycker sitt deltagande över Anna Lindhs död. Hon har representerat Sverige på ett fantastiskt sätt.

Kreta har 300 000 invånare varav ca 150 000 boende i Heraklion. Socialkontoret som är en beslutande, rådgivande och tillståndsgivande myndighet, har Heraklion som upptagningsområde. Verksamheten är uppdelad i två delar; *en ekonomisk* och *en social* (samtal med enskilda, grupper eller familjer). De arbetar mot alla målgrupper och skiljer inte på äldre och yngre.

Socialkontoret har 16 fasta tjänster, men det är bara sju stycken som är tillsatta. De sju anställda som arbetar hinner inte att analysera och kvalitetssäkra sin verksamhet som de önskar. Det innebär att de delegerar mycket av arbetet till kommunerna. Personalens arbetstid är 7.30-14.30.

Den ekonomiska delen

Socialkontoret beslutar om bidrag till synskadade, döva, aidsjuka, utvecklingsstörda och psykiskt sjuka. Barn under 16 år där föräldrarna är döda, de som saknar ekonomiska medel samt de som är över 65 år kan också få bidrag.

Hysesbidrag kan också utbetalas. I dagsläget är det 300 personer som får hyresbidrag.

Socialkontoret ger bidrag till kyrkan och frivilligorganisationer. I Grekland utbetalas pension utifrån vilket yrke och därigenom vilken försäkring man fått teckna i arbetsför ålder. Dessa försäkringar tecknas genom fackförbunden. Detta innebär att man inte får pension om man inte förvärvat arbetat.

Socialkontoret ger tillstånd att starta privata/statliga verksamheter som t ex dagis och ålderdomshem. De sköter också all översyn och kontroll för olika institutioner. Det finns tre privata ålderdomshem på Kreta.

Det sociala arbetet

Den enskilde eller någon närstående kan söka hjälp. Socialsekreterare och psykolog gör hembesök. Socialkontoret får kännedom om ca tio stycken människor per år som är i behov av hjälp från staten. Anhöriga tar hand om varandra i generationer. Det är sällsynt att myndigheten beviljar insatser om det finns anhöriga. Enligt grekisk lagstiftning är anhöriga skyldiga att hjälpa sina närstående. Familjer som har råd väljer ofta att anställa någon, ofta ryska kvinnor, som tar hand om den gamle. De människor som är i behov av hjälp i hemmet från kommunen får det tillgodosett av en sjuksköterska och/eller vårdbiträdespatrull.

Studiebesök på dagcenter för funktionshindrade

Dagcentrets målgrupp är funktionshindrade barn från 0-18 år. Målet för verksamheten är att barnen ska fungera i samhället och slippa vistas på institution. Det är en kommunal verksamhet som är kostnadsfri.

Varje barn har ett individuellt träningsprogram och tillgång till de specialister som behövs t ex sjukgymnast, psykolog, barnskötare och arbetsterapeut. Det är personalens engagemang för barnen som har möjliggjort att starta/driva detta fina dagcenter. De brinner verkligen för sitt arbete.

De har 25 platser men tar emot 40 barn dessutom står 40 barn i kö. Verksamhetens utgår ifrån personalens idéer och varje enskilt barns behov styr innehållet så långt det är möjligt.

Det är ej ovanligt att funktionshindrade, speciellt utvecklingsstörda, göms undan i hemmet.

Detta beror på att, i det grekiska samhället fortfarande är en stor "skam" att få ett funktionshindrat barn. Stöd och hjälpinsatser från samhället till familjerna är i det närmaste obefintliga.

Personalen arbetar mycket med att föräldrarna ska acceptera barnets funktionshinder och fortsätta träningen hemma. Att få hjälpmedel och bostadsanpassningar styrs av vilken försäkring föräldrarna har.

Hjälpmedel är ofta "ärvda". Det innebär att de inte är inställda och anpassade till den person som ska använda dem.

En ny rullstol kostar 1500 Euro

Studiebesöket avslutas med rundvandring i lokalerna. Lokalerna är rymliga och leksaker och annat material är av god kvalitet.

Måndag 03-09-22

Studiebesök i på ett äldrecenter i Archanes

Archanes är en bergsby med cirka 4500 invånare. Den ligger 14 km söder om Heraklion. Det är en jordbruksbyggd där odlingar av frukt, druvor mm sysselsätter 80-90 % av den arbetsföra befolkningen.

De senaste 20 åren har ekonomin i Grekland möjliggjort att sociala förmåner och offentlig service har kunnat byggas ut. Åren dessförinnan har präglats av fattigdom pga. krig och förtryck. Och fortfarande är många äldre i Grekland analfabeter.

Vårt studiebesök startade på Kapi som är ett äldrecentrum som innefattar ett flertal verksamheter och olika personalkategorier. Vi blev mottagna av föreståndarinnan Elini Giakoumaki och ordförande i Kapi Lela Nikoloudaki.

Kapi bildades i Grekland 1980 och startade 1984 i Archanes. Själva ordet Kapi betyder för medlemmarna *nya vägar, vingar som är viktiga och värdefulla .och ger medlemmarna en frihet.* Kapis verksamhet är till för alla som är över 60 år. Antalet invånare i Archanes som är över 60 år är hela 1100.

Mål

Att hålla de äldre så *friska* som möjligt. Verksamheterna ska förebygga ensamhet och passivitet.

Administration och personal

Kapi har flera olika professioner som arbetar tillsammans för att få en helhetssyn på människan fysiskt , psykiskt och socialt. De professioner som finns på Kapis center är sjuksköterska, läkare, socialsekreterare , kurator , arbetsterapeut sjukgymnast, präst, vårdbiträden, handläggare, administrativ personal och inte minst aktiva pensionärer som hjälper till i verksamheten. Väntjänsten är väl utbyggd genom Kapis verksamhet där medlemmar söker upp ensamma äldre i hemmen. Därtill finns förtroenderådsmedlemmar i styrelsen -politiker som har ett nära samarbete med medlemmarna och personalen.

Kapi har arbetat i 15 år innan de kom till den verksamhet som de bedriver idag.

Verksamheten

Hjälp i hemmet kan ges till de personer som inte kan lämna sin bostad pga. dålig hälsa, familjeproblem eller ekonomiska svårigheter. Idag består hemtjänstens verksamhet av fem personer. Utöver bistånd från hemtjänst kan även resurserna kompletteras med insatser ifrån kurator och sjuksköterska. Målet är att den äldre ska kunna bo kvar hemma . Man vill stötta familjen och förbättra familjekontakterna.

Biståndet som ges genom Kapi är gratis och idag är det 130 personer som får sin hjälp genom Kapi. Prästen är involverad i verksamheten eftersom han ofta har kontakt med människor som behöver bistånd.

De olika professionerna samarbetar och de anser att samarbetet fungerar bra och Kapimedlemmarna stöttar "vård i hemmet". Bostadsanpassning kan ges och Kapi har även ett väl utbyggt samarbete med socialkontoret i Heraklion.

På äldrecentret i Archanes finns även primärvård dit läkaren är knuten. Läkaren kan göra hembesök vid behov. På centrat ges även fysioterapi genom sjukgymnasten, också denna behandling kan ges i hemmet om behov finns.

Personalen anser att de kan sköta den fysiska omsorgen väl men har svårare med psykosociala problem.

I Grekland vill pensionärerna oftast inte ha något att göra med "utomstående". De vill sköta allt inom familjen eller dess närmaste krets. Inom de olika professionerna finns tystandsplikt men det är svårt att hålla sekretessen då alla bor nära varandra och gärna berättar själva om sina insatser osv. Gemensamma aktiviteter för pensionärer är mycket vanliga i Grekland.

Kapis medlemmar besöker även skolor och berättar om sina liv och vilka verksamheter de bedriver. Just nu förbereder de en utställning av handarbete och gamla maträtter mm som håller på att försvinna i dagens samhälle.

Det finns även en viss barn/ungdomsverksamhet inom Kapi där barnen hjälper till och gör korgar med godsaker osv. som lämnas ut till de äldre vid olika högtider.

En stor skillnad mot svenska förhållanden är att kyrkan har en stor roll som "fattigvårdsverksamhet". Prästens roll är mycket levande i det dagliga livet i Archanes.

Kostnader och bidrag

Kapi får bidrag från staten för att bedriva sin verksamhet. Behandlingar såsom läkarvård osv. bekostas av medlemmarnas egna försäkringar. Kapi tar gärna emot gåvor både ekonomiska och i form av till exempel rullstolar, rollatorer och andra hjälpmedel.

Övrigt

Besöket avslutades med ett tacktal till Sverige som är föregångare för fred och demokrati. En tyst minut hölls till minne av Anna Lindh. En dikt överlämnades. Den har nu översatts av Eva Kalathaki. Därefter bjöds vi på en lättare förtäring med dryck och godsaker från trakten.

Höll tal

Diktaren med fru

Efter besöket i på Kapi fick vi en guidad tur genom den vackra orten Archanes med lummiga små gator och välputsade hus av några medlemmar i Kapi. Vi besökte även en filial till Arkelogiska museet och ett hembygdsmuseum där en bostad med föremål från ett kretensiskt hem visades.

På hemvägen stannade vi på ett privat museum hos paret Psaltakis som samlat bruksföremål från mitten av 1800 talet fram till våra dagar. Där fanns även föremål och dokument samt fotografier från 2:a världskriget.

Tisdag 03-09-23

Studiebesök på ett "fattigvårdshem" i Heraklion

Trygghetsjouren besöker ett boende i Heraklion på Kreta. Själva institutionsbyggnaden byggdes 1954 och kallades förr fattighus. Det var och är till för de som inte kan betala för sig fullt ut. Från början fanns fyra bärande delar i familjens tanke om vad pengarna skulle gå till; fattiga, föräldralösa barn, kvinnoklinik och äldrevård. Tanken på en kvinnoklinik realiserades aldrig. De boende på institutionen kommer i första hand från Heraklion men i mån av plats tar man emot från andra delar av Kreta. Även yngre personer med olika funktionshinder ex psykiska, kan få plats. Ca 30 personer står i kö. En ny och modernare byggnad håller på att iordningställas.

Mål

Att stödja de boende och försöka få dem att anpassa sig till livet på institutionen..

Administration och personal

Familjen Kalokerinou representeras främst av en adopterad son som är den som är ytterst ansvarig. Styrelsen består av fem män o kvinnor där landsting, kyrka och kommun är representerade. Föreståndare för boendet är sedan många år herr Moudakis. Kuratorn heter Maria Modraki.

Emellanåt har man studiebesök från KAPI äldrecentrum och andra ställen. Tillsynen sköts av Socialkontoret.

Kostnader och bidrag

Boendet får 350 000 euro varje år från den egna stiftelsen. Inga bidrag däremot från stat, kommun eller landsting.

Hur bor man?

61 män och 61 kvinnor bor på institutionen. Den är uppdelad i en mans- och en kvinnoavdelning. Antingen bor man i 8-bäddsrum eller i 2-bäddsrum. Uppdelningen gör att ett gift par inte längre kan leva tillsammans. Enligt kuratorn hanteras konflikter lättare i 8-bäddsrummen än i 2-bäddsrummen.

Det är inte tillåtet med egna tillhörigheter på institutionen men däremot egna kläder. Kläder och annat får man vid behov. Man får naturligtvis handha sina egna pengar. Om möjligt betalar man en viss procent av sin pension.

En avdelning med både omvårdnad och sjukvård har inrättats. Läkare kommer varannan dag och tanken är att man ska kunna bo kvar tills man dör. Det händer att man blir skickad till sjukhus om det krävs mer avancerad sjukvård.

Vad gör man?

Boendet har vissa aktiviteter som utflykter och utställningar. Födelsedagar firas alltid. Man kan också hjälpa till med det man orkar, exempelvis i kök och trädgård. Det finns också möjlighet att väva och handarbete.

Kuratoren håller i gruppsamtal för de som så önskar. Det kan vara konflikter av olika slag som man på det här sättet försöker lösa.

Utrustning

En och annan ålderdomlig rullstol förekommer. Inga liftar, ramper eller övriga hjälpmedel.

Måltider

Maten serveras i två olika matsalar. Vin eller vatten samt dagens rätt serveras och all mat lagas på plats i det stora köket.

Herr Moudakis informerade om verksamheten och dess historik. Kuratorn fortsatte därefter att berätta om de mer praktiska delarna och visa runt i de båda våningarna.

Intryck

Det fanns en känsla av äkta omtanke i atmosfären. Eftersom staten inte garanterar en god omsorg, varken för funktionshindrade eller äldre så behövs den här typen av verksamhet. Det som slog oss också var hur rent och snyggt det var trots att institutionen var stor och personalstyrkan låg. Boendet anses som det bästa på Kreta.

Studiebesök på kyrkans ålderdomshem (gruppboende)

Presentation:

Kvinnlig föreståndare Ekaterini Andreatou, engelskspråkig, visade oss runt.

Ålderdomshemmet låg i markplan med en vacker trädplantering med pergola vid entrén, med möjlighet att sitta på bänkar utanför.

Ett litet kapell "S:t Titus" (efter Kretas första biskop) var inrymt alldeles vid ingången.

Ålderdomshemmet, som startades 1999 av en präst, är öppet för dem som har stort omvårdnadsbehov samt personer utan egna ekonomiska medel. Inget krav att de boende skall vara djupt troende. Det kan vara;

- äldre som saknar anhöriga
- är svårt sjuka och sängliggande
- patienter som ej kan placeras och ej tas emot på någon annan institution

Finansiering:

Hemmet får inga pengar från stat eller kommun, utan drivs med hjälp av gåvor och donationer. Många donationer kommer från grekamerikaner. Fader Medfoudis är ansvarig för ålderdomshemmets ekonomi.

Lokaler och bemanning:

Från början fanns plats för fem boende men det har med tiden utökats till 15. Idag bor 14 kvinnor och en man på hemmet.

Det fanns både enkel- och dubbelrum. Det gemensamma vardagsrummet hade både tv och öppen spis.

Då många av de boende var mycket dåliga hände det ibland att de var tvungna att läggas in på sjukhus. Personalen åkte då och skötte omvårdnaden av den sjuke på sjukhuset.

Pensionärerna fick betala en månadsavgift om 600 euro/månad om de hade råd. De som sakade egna medel betalade ingenting.

Det finns planer på att utöka boendet till 60 platser med tillbyggnad på övervåningen och att bottenvåningen skulle reserveras för munkar som behövde omvårdnad på ålderns höst. Men f n fanns inga pengar till ombyggnation.

Personalstyrkan bestod av fem personal. Föreståndaren deltog i omvårdnadsarbetet. En person arbetade på natten.

Föreståndaren hjälpe också till med att laga mat fem dagar/vecka. Hon informerade att hon inte hade någon vårdutbildning utan hade från början arbetat inom turistnäringen. Hon trivdes mycket bättre med att arbeta med de äldre trots att det var mycket lägre lön. Även prästen deltog i det dagliga arbetet. Boendet låstes på natten.

Kommentar

Ålderdomshemmet gav ett mycket ombonat intryck. Boendet kan nog mer liknas vid ett gruppboende. Det var ett viktigt komplement till övriga äldreboende då hemmet tog emot dem som inte kunde placeras någon annanstans.

AVSLUTANDE KOMMENTARER OCH INTRYCK

Gruppen har haft en fantastisk vistelse på Kreta. Tack vare Eva Kalathaki har vi fått komma på väldigt givande studiebesök. Eva som är en mycket generös person blev en nyckel, inte bara vid studiebesöken utan även vid andra tillfällen som bröllop, dop och begravning. Gemenskapen stärktes i gruppen och det blev mycket sång och skratt.

Den diskussion som i stort sett kom upp vid varje studiebesök var samhällets ansvar kontra familjens och de skillnader som finns mellan Grekland och vårt land. I Grekland tar familj och grannar ett oerhört stort ansvar när någon inte klarar sig själv vare sig det rör unga eller äldre. Hos oss förväntas samhället i mycket högre grad än vad som förväntas i Grekland, ta ansvar för medborgarna.

Det blev tydligt för oss att det finns för- och nackdelar med det olika synsätt och system som finns mellan våra olika länder. I Grekland kan det bli tungt för anhöriga, särskilt de som inte har ekonomiskt gott ställt, att "tvingas" ta ansvar både ekonomiskt och praktiskt för sina äldre och andra behovande. Har de äldre inte yrkesarbetat uppbär de inte heller någon pension vilket inte underlättar vardagen för familjerna. Å andra sidan måste det i de flesta fall kännas bra att man trots ålderdom får finnas kvar nära i familjegemenskapen.

I Sverige styr lagar vilka rättigheter äldre och andra i behov av hjälp har. Ekonomisk grundtrygghet garanteras alla, liksom praktisk hjälp i vardagen oavsett yrkesbakgrund och om man har familj eller inte. Det måste anses positivt att man inte är "utlämnad" till anhörigas

insatser. Samtidigt vet vi att många äldre är isolerade och upplever sig komma allt längre från familj och övrigt nätverk. Samhället visar sig också ibland inte klara av att leva upp till de lagar och regler som finns, särskilt i ekonomiskt mindre goda tider.

Vi vill tacka *Marianne Hedenström* och *Socialtjänstförvaltningen* som gjort det möjligt för oss att genomföra resan. Sist men inte minst vill vi tacka *Eva Kalathaki* som var tolk, reseledare och guide och dessutom upplät sitt hem åt oss!